

פרשת חקת

פרק יט

(ב) **כי טעם 'מי נדה' כמו הדבש שיזיק בעל המרה האדומה.** ר"ל כי מי פרה אדומה מטהרים הטמאים ומטמאים הטהורים העוסקים בהם. ואמר, שאין צריך לומר זה, כי ענין הדבש הוא לפי¹ איכותו ולפי המזגים, אבל ענין פרה הוא גזרת הכתוב.

(יב) **בסוד החשבון השלישי כמו השביעי.** ר"ל כי כמו השלישי – שלישי לראש המעלה, כן השביעי שלישי בסוף² המעלה, שהוא תשעה, כי כל מספר סובב על תשעה.

(יג) **כמו: אך במי נדה יתחטא** (במ' לא, כג). שפירשו רבותינו, מים שהנדה טובלת בהם.³
(טו) **צמיד. שנים פתילים.** ר"ל ש'צמיד פתיל', <הוא>⁴ כמו: האהלה שרה אמו (בר' כד, סז), <שהוא כמו: האהלה אהל שרה אמו>⁵ כן הוא: אין עליו צמיד פתיל. אם כן, חבור פתיל הם שנים פתילים לפחות.

פרק כ

(ח) **דע, כי כאשר ידע החלק⁶ את הכל, ידבק בכל.** ר"ל <כאשר ידע האיש [הכל]⁷ והקשרו זה בזה, ידבק⁸ עם הנפרד, שהוא כללי. ויחדש בכל אותות ומופתים.⁹ ר"ל שיגלה אליו בנבואה איך יוכל לשנות הטבע ולעשות אותות ומופתים. והנה¹⁰ החלק, חלק. ר"ל שמשה ע"ה בעבור מריבת העם >נמנע מלהדבק בנפרד<¹¹, ולא היה כח בידו לשנות הטבע ולהוציא המים, עד ששב וכוון דעתו והכה שנית. וכוונתו, שבזה לא קדשו השם וחטאו בשגגה.

ואחר אשר פרשתי דעת א"ע בשגגת חטא משה ואהרן ע"ה, נבאר דעתנו בו, כי כל¹² מה שפירשו בו המפרשים אינו מספיק, כבודם מונח במקומו, לפי הנראה לנו. ותחלה נבאר הספקות והסתירות הנראות בפירוש כל אחד מהם. כי בעברי על זה הספור, <נתתי את<¹³ לבי לדרוש ולתור מה פשעם ומה חטאתם ועל מה נענשו הגדולים האלה. ועיינתי במה שפירשו בו המפרשים, ולא ראיתי בו פירוש מספיק לפי¹⁴ הענין ולפי <הנראה מלשון>¹⁵ הפרשה. כי לפי¹⁶ הר"ם, אשר פירש¹⁷ כי החטא היה בעבור הראותו מדת הכעס באמרו: שמעו נא המורים (במ' כ, י), אשר לא היתה אז ראוויה

¹ בכ"י דה ליתא.

² בכ"י ד: בראש.

³ ראה ע"ז עה ע"ב.

⁴ כך בכ"י דה; בכ"י אב ליתא.

⁵ כך בכ"י דה; בכ"י אב ליתא.

⁶ בכ"י ב: ר"ל האדם.

⁷ בכ"י ד: סוד; כ"י ה: ידע.

⁸ כך בכ"י דה; בכ"י אב ליתא.

⁹ כ"י ב מוסיף: בד' היסודות או ר"ל בכל בהדבקו שהוא הנפרד יחדש אותות ומופתים.

¹⁰ כ"י דה מוסיפים: שב.

¹¹ כך בכ"י דה; בכ"י אז: חלק לבו מהדבק עם הנפרדים; בכ"י ב: החלק הלך מלהדבק עם הנפרדים.

¹² בכ"י דה ליתא.

¹³ כך בכ"י דה; בכ"י א: ותהי; בכ"י ב: נתתי על.

¹⁴ כ"י ב מוסיף: זה.

¹⁵ כך בכ"י דה; בכ"י אב: לשון.

¹⁶ בכ"י דה: פי'.

¹⁷ בכ"י ד' אשר פירש' ליתא.

במקום ההוא¹⁸ – יקשה¹⁹ למה נענש אהרן, כי משה לבדו אמר <זה>.²⁰ גם²¹ יקשה עליו²² אמרו: יען לא האמנתם בי (שם, יב), <כי>²³ אי זה מיעוט אמונה וחסרון קדושה <היתה>²⁴ אם כעס עליהם בהקהלם²⁵ לריב על המים, אחר אשר ראו עיניהם המסות הגדולות והאותות והמופתים אשר עשה להם השם זה ארבעים שנה במדבר? <כי>²⁶ אם בקשו מים בנחת וישוב ואמרו למשה: התפלל בעד עבדיך על המים, בלא קצף ובלא מריבה – היתה השאלה נכונה וראויה, אחר <אשר הצטרכה>²⁷ אליהם, כי זה מהדברים ההכרחיים לבני אדם, וכל שכן למחנה²⁸ גדול כזה. אך אמנם²⁹ משה ע"ה לא כעס עליהם על השאלה, אך כעס עליהם³⁰ על איכות ענינה, ר"ל בהקהלם דרך מרי וקשר לריב עמו כדרך המורדים במלכם. ולכן אומר אני, כי בדין כעס עליהם להוכיחם ולהשיבם <מדרכם>³¹ הרעה. ואמר הר"ם, כי לא מצאנו שכעס משה על ישראל בבקשת המים, כי כתוב: המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל <את יי>³² (שם, יג), ועל זה אמר המשורר: ויקציפו על מי מריבה וירע למשה בעבורם (תה' קו, לב), ששב אל השם ית'. אם כן, החטא לא היה הכעס לפי הנראה לנו. ולפי מה שפירשו <חז"ל>³³ שאמרו, שהחטא היה בעבור שהכו את הסלע והשם לא צום, רק לדבר³⁴ – יקשה למה נענש אהרן, כי משה לבדו הכה. ואם בעבור שראה ולא מחה, איך ידע אהרן שהיה³⁵ בלב משה להכות, שימחה קודם מעשה? כי הנביא לא ידע <העתידות>³⁶, רק מה שיגלה אליו השם בנבואה. ואם תאמר, בעבור שלא מחה אחר המעשה – מה תועיל המחאה <אחר מעשה>³⁷? ויותר נכון היה להסתיר החטא מעיני ההמון המדקדקים בפעולותם מלפרסמו. גם <יקשה עליו ע"ה>³⁸ אמרו: יען לא האמנתם בי (במ' כ, יב), כי אם רצה לומר ית' שלא האמינו ועשו מה שלא צוו לעשות שהכו בסלע – לא האמנת' היה לו לומר, <כי משה לבדו הכה. גם קשה קשר הבי"ת, ר"ל 'בי', כי היה לו לומר:>³⁹ יען [לא האמנת לדברי], היות סרוב⁴⁰ האמנה מיוחסת <לדברו>⁴¹ ית'. גם לפי מה שפירשו אחרים, כי החטא היה בעבור שלא דברו אל הסלע כאשר צוו באמרו: ודברתם אל הסלע (שם, ח), ולפי זה

18 ראה שמונה פרקים, ד.
19 כ"י דה מוסיפים: עלינו.
20 כך בכ"י בדה; בכ"י א ליתא.
21 כ"י א מוסיף: זה.
22 בכ"י דה: עלינו.
23 כך בכ"י בדה; בכ"י א ליתא.
24 כך בכ"י דה; בכ"י אב ליתא.
25 כ"י דה מוסיפים: עליהם.
26 כך בכ"י בדה; בכ"י א ליתא.
27 כך בכ"י דה; בכ"י אב: הצטרכם.
28 בכ"י דה: לעם.
29 בכ"י דה ליתא.
30 בכ"י דה 'כעס עליהם' ליתא.
31 כך בכ"י בדה; בכ"י א: מדרכיהם.
32 כך בכ"י דה; בכ"י אב ליתא.
33 כך בכ"י דה; בכ"י אב ליתא.
34 ראה רש"י, במ' כ, יב.
35 בכ"י ב: מה היה; בכ"י דה: שיהיה.
36 כך בכ"י דה; בכ"י אב: בעתידות.
37 כך בכ"י דה; בכ"י אב ליתא.
38 כך בכ"י דה; בכ"י אב ליתא.
39 כך בכ"י דה; בכ"י אב ליתא.
40 בכ"י ב: רוב.
41 כך בכ"י בדה; בכ"י א: לבדו.

הפירוש ישוו שניהם בעונש, כי שניהם צוו ושניהם שגו – יקשה גם כן קשר הבי"ת⁴² כמו <שבארנו>⁴³. גם יקשה אי זה מיעוט קדושה היה בזה לעיני ישראל. <איך>⁴⁴ הם ידעו תוכן המצוה וצורתה שיחסו העברתה למיעוט קדושה⁴⁵ בשם ית' <גם>⁴⁶ לפי מה שפירש⁴⁷ א"ע ברמיזותיו, שמיחס החטא בעבור שצוו לדבר, ולא דברו, כדי לשתף⁴⁸ שניהם בשגגה⁴⁹ ולהשוותם בחטא ובנענשו, <יקשה>⁵⁰ קשר הבי"ת כמו שבארנו. גם מיחס <מיעוט>⁵¹ הקדושה בעבור שהכה פעמים, ר"ל <בעבור>⁵² שלא הספיקה הכאה אחת להוצאת המים. ויקשה גם כן אי זה מיעוט קדושה היה בזה. הלא חשבו ישראל, כי כן צוה מפיו⁵³ השם להכות פעמים אחר שראו שיצאו המים אחר ההכאה השנית. גם קשה איך⁵⁴ השוו בעונש, והלא אהרן לא חטא לפי⁵⁵ <פירוש>⁵⁶, רק שלא דבר כאשר צוה. ומשה חטא משני צדדין, ר"ל מצד שלא⁵⁷ דבר כאשר צוה, ועל אשר הכה אשר לא צוה. אם כן, היה ראוי להיות ענשו יותר גדול⁵⁸ מעונש אהרן. ואחר אשר בארנו השאלות והספקות⁵⁹ הנופלות בכל פירושי המפרשים, נבאר מה שנראה לנו <בזה>⁶⁰ ומה חטא חטאו <לפי דעתנו>⁶¹.

ונאמר, כי הנביא הוא בעל הבריאה השלמה אשר הכוונה⁶² אליו במציאות השפל, <ולכן>⁶³ הוא מכת המחוייב, יעשה פעולות הראויות וישיב המענים הראויים, לפי המקומות והענינים. ויגער ויכה ויבטיח ויקדים⁶⁴ בגמולים טובים או בהפכם, או בהשגת מבוקש או בלתי השגתו, הכל לפי הראוי לפי הכתות והדעות,⁶⁵ או לפי המבוקש שימשך ממנו קדושת השם, בהראות פעולה נראית בגזרתו. ולא יתירשל וימתין להשיב⁶⁶ עד בא אליו דבר מאת השם, אחר שנתברר התשובה הנראית⁶⁷ לפי הענין ההוא. <ויבטח בשם יקיים>⁶⁸ מאמרו אחרי שהוא מן הראוי, למען ספר שמו <בכל

42 בכ"י ב: מה שאמרו.

43 כך בכ"י בדה; בכ"י א: שאמרו.

44 כך בכ"י דה; בכ"י אב ליתא.

45 כ"י ב מוסיף: בזה.

46 כך בכ"י דה; בכ"י אב ליתא.

47 בכ"י דה: לפי פירוש.

48 בכ"י ב ליתא; בכ"י דה: לשתק.

49 בכ"י דה ליתא.

50 כך בכ"י דה; בכ"י א: יקשור; בכ"י ב ליתא.

51 כך בכ"י דה; בכ"י אב ליתא.

52 כך בכ"י דה; בכ"י אב ליתא.

53 בכ"י ב: צוו מאת.

54 בכ"י דה ליתא.

55 בכ"י בה ליתא.

56 כך בכ"י ד; בכ"י אב ליתא; בכ"י ה: לפירוש.

57 בכ"י דה: ומשה חטא על אשר לא.

58 בכ"י ב ליתא; בכ"י דה: היה ראוי לעונש חמור יותר.

59 בכ"י ב: הספקות והסתירות; בכ"י דה: הספקות והקשויות.

60 כך בכ"י דה; בכ"י אב ליתא.

61 כך בכ"י בדה; בכ"י א ליתא.

62 בכ"י דה: הביאה.

63 כך בכ"י דה; בכ"י אב ליתא.

64 בכ"י ב: ויגער ויבטיח.

65 בכ"י דה: והעדות.

66 בכ"י בד ליתא.

67 בכ"י דה: הראויה.

68 כך בכ"י בדה; בכ"י א: ויבטיח בשם יקיים.

הארץ>. ⁶⁹ כי כן מצאנו במשה ע"ה שאמר לפרעה <במכת הצפרדעים>: ⁷⁰ התפאר עלי למתי אעתיך לך ... וסרו הצפרדעים (שמ' ח, ה-ז), בלי הקדמת נבואת השם אליו בזה. אבל 'בטח בשם שלא יביישהו', כמו שאמר א"ע, ⁷¹ אחר שהתשובה <היתה> ⁷² ראויה לפי המבוקש, להתפרסם יכלת השם בעולם השפל, שהיו כופרים בו פרעה <וכל עבדיו>. ⁷³ וכן עשה גם כן ⁷⁴ בהתקבץ קרח וכל עדתו לחלוק על הכהונה, ענה תכף: בקר ויודע יי את אשר לו (במ' טז, ה), וכל הנמשך אחריו. ולא נתרשל ⁷⁵ להשיב עד בא דבר השם, ⁷⁶ אחר שהענין והמקום היה גורם ⁷⁷ התשובה <ההיא>. ⁷⁸ וגזר והגביל זמן מדעתו שיוכיח בו השם למי תאות ⁷⁹ הכהונה ומי בחר ⁸⁰ עליה, בוטח בו יהיה כגזרתו. ועל זה התלוננו כל עדת ישראל ממחרת על משה ואהרן ואמרו: אתם <המיתם את עם יי> ⁸¹ (שם יז, ו), ר"ל <אתם> ⁸² מדעתכם הגבלתם זמן הוכחה על ⁸³ ששבת לוי נבחר, ואהרן ⁸⁴ – כהן גדול. ⁸⁵ ובעבור קרבתכם אל השם, ובעבור ⁸⁶ שלא נספק בתורה הנתונה על ידכם ⁸⁷ – שמע יי לקולכם והמית החולקים עליכם. אבל אין זה מופת חותך שנבחר שבת לוי ולא אהרן. וזהו ⁸⁸ שאמ' השם ית': דבר אל בני ישראל וקח מאתם מטה מטה לבית אב (שם, יז), והשכותי מעלי את תלונות בני ישראל וג' (שם, כ). כי כאשר פרח מטה אהרן לבית לוי, ⁸⁹ היה ⁹⁰ מופת שהשבת <נבחר, ואהרן נבחר לכהן גדול, שהוא היה הראוי בכל השבת>. ⁹¹ כי נראה, כי עתה לא הריבו עמו, ⁹² רק על חלופי הבכורות שהיו מקריבים קודם נבחר שבת לוי. ואל זה רמזו באמרם: כי כל העדה כולם קדושים (שם טז, ג), ר"ל עדת הבכורות, כמו שפירש א"ע. ⁹³ וכן מצאנו בשמואל הרמתי כשנקבצו ישראל לשאול להם מלך אשר לא היתה השאלה ההיא ראויה אז, כאשר היה להם מנהיג נכבד ונביא יי. כי אם בניו לא הלכו בדרכיו, אשר מנה שופטים עליהם, היה ראוי להם לשאול שישפטם הוא בעצמו כבראשונה, או שימנה אחרים,

⁶⁹ כך בכ"י דה; בכ"י אב ליתא. ע"פ שמ' ט, טז.

⁷⁰ כך בכ"י דה; בכ"י אב ליתא.

⁷¹ א"ע, שמ' ח, ח.

⁷² כך בכ"י דה; בכ"י אב ליתא.

⁷³ כך בכ"י ב; בכ"י א: ועבדיו; בכ"י דה: וכל סיעתו.

⁷⁴ בכ"י דה' גם כן' ליתא.

⁷⁵ בכ"י דה: התרשל.

⁷⁶ כ"י ה מוסיף: אליו.

⁷⁷ כ"י א מוסיף: וגוזר; ע"י ב מוסיף: ועוד.

⁷⁸ כך בכ"י בדה; בכ"י א ליתא.

⁷⁹ כ"י דה מוסיפים: בו.

⁸⁰ בכ"י ב: יבטח.

⁸¹ כך בכ"י דה; בכ"י א ליתא; בכ"י ב: המיתם.

⁸² כך בכ"י דה; בכ"י אב ליתא.

⁸³ בכ"י דה ליתא.

⁸⁴ בכ"י דה ליתא.

⁸⁵ בכ"י ב: גם כן.

⁸⁶ בכ"י דה: וכדי.

⁸⁷ בכ"י דה: בתורת הכהונה.

⁸⁸ בכ"י ב: עד.

⁸⁹ ראה במ' יז, כג.

⁹⁰ בכ"י דה ליתא.

⁹¹ כך בכ"י ז; בכ"י א: נבחר לכהן גדול; בכ"י ב: ואהרן שהוא היה נשיא שהוא היה ראוי שכל השבת נבחר ואהרן לכהן גדול;

גדול; בכ"י דה: ואהרן שהיו נשיאים שהוא ראוי שהשבת נבחר לכהן גדול.

⁹² בכ"י דה: לא התרעמו.

⁹³ ראה א"ע, במ' טז, א.

יראי אלהים אנשי אמת, והדבר הקשה יביאון אליו.⁹⁴ וזהו שחרה בעיני שמואל כאשר אמרו: תנה לנו מלך (שמ"א ח, ו). ואמר השם ית' אליו: שמע בקול העם לכל אשר יאמרו אליך כי לא אותך מאסו כי אותי מאסו (שם, ז), ר"ל אחר שמנית⁹⁵ להם דבר טוב ונאמן והם שאלו להם מלך, לא <הדבר>⁹⁶ מאסו רק אותי <הממנה>⁹⁷ מאסו. ושמואל הזהירם על זה פעמים שלש, ר"ל שלא ישאלו להם מלך, כאשר תמצא בעת פרסום בחירת שאל במצפה אמר להם: ואתם היום מאסתם את יי אלהיכם (שם י, יט). וישראל חשבו להתנצל, אחרי שמצאו <כתוב>⁹⁸ בתורה: שום תשים עליך מלך (דב' יז, טז), בלי הגבלת זמן, חשבו שיהיה הרשות נתונה להם להקימו⁹⁹ כשירצו. ויהיו לב אחד להקימו¹⁰⁰ מבלי הבטה לפרנס הדור, אם הוא ראוי אם לא, ולכן החזיקו בטעותם. וזהו שאמר להם שמואל בחדשו המלוכה בגלגל: ותאמרו [לי] <לא>¹⁰¹ כי מלך ימלוך עלינו (שמ"א יב, יב). ולהשיבם מטעותם,¹⁰² ולהודיע להם שחטאו ושיתנו תודה לשם וערפם לא יקשו עוד, כי כפירת העון שתי עונות, אמר להם שמואל בלי¹⁰³ מצות השם אליו: הלא קציר חטים היום אקרא אל יי ויתן קולות ומטר (שם, יז). כי אם נצטוה מאת השם לומר להם זה, לא היה צריך להתפלל לשם על הקולות והמטר.¹⁰⁴ ובטח בשם שישמע תפלתו, אחר שהיה ראוי להודיע ולפרסם¹⁰⁵ להם רעתם וחטאתם אשר מאסו בשם <ובדברו>¹⁰⁶, כי אולי חשדוהו¹⁰⁷ שחרה לו בעבור הסרת הגדולה מבניו. וכאשר ראו ישראל הקולות והמטר בעת הקציר, אשר לא היה משפט הארץ ההיא כאשר הקדים להם שמואל שבו אל השם, והודו¹⁰⁸ על חטאתם באמנם: התפלל בעד עבדיך אל יי [אלהיך ואל נמות]¹⁰⁹ כי יספנו על חטאתנו רעה לשאול לנו מלך (שם, יט). וכן עשה אליהו בהר הכרמל בהתפקד הדור ההוא לעבודת הבעל וכחשו ביי, אמר:¹¹⁰ עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעפים וג' (מל"א יח, כא), ויתנו לנו שנים פרים (שם, כג). >ואמר: והיה האלהים אשר<¹¹¹ יענה באש הוא האלהים (שם, כד). ועשה כל הפעולות הנכבדות, ר"ל בנין המזבח י"ב אבנים <למספר י"ב>¹¹² שבטי ישראל, והתעלה סביב ללכת המים סביב למזבח, כדי שיתפרסם עוצם יכולת השם ונפלאותיו לדור הרע ההוא <המסופקים>¹¹³ ביכלתו ומציאותו, ברדת האש ותאכל

⁹⁴ ע"פ שמ' יח, כא-כב.

⁹⁵ בכ"י דה: אשר מצאתי.

⁹⁶ כך בכ"י בדה; בכ"י א: אותך.

⁹⁷ כך בכ"י בדה; בכ"י א ליתא.

⁹⁸ כך בכ"י דה; בכ"י אב ליתא.

⁹⁹ בכ"י דה: להקדימה.

¹⁰⁰ בכ"י דה: להמליכו.

¹⁰¹ כך בכ"י דה; בכ"י אב ליתא.

¹⁰² בכ"י דה ליתא.

¹⁰³ כ"י דה מוסיפים: הבטת.

¹⁰⁴ ראה שמ"א יב, יח.

¹⁰⁵ בכ"י דה ליתא.

¹⁰⁶ כך בכ"י בז; בכ"י א ליתא; בכ"י דה: ויודו וישבו.

¹⁰⁷ בכ"י דה: חשבו.

¹⁰⁸ בכ"י ה: והתודו.

¹⁰⁹ בכ"י א ליתא; בכ"י בדה: אלהינו.

¹¹⁰ בכ"י ב: ואמר להם.

¹¹¹ כך בכ"י ב; בכ"י א: ואשר; בכ"י דה: ואמר אשר.

¹¹² כך בכ"י ד; בכ"י אה: למספר; בכ"י ב: לי"ב.

¹¹³ כך בכ"י בדה; בכ"י א: המסתפקים.

העולה, והמים אשר בתעלה לחכה. וכל זה עשה אליהו ע"ה בלי הקדמת צואת¹¹⁴ השם אליו, ואחר שהיה מן הראוי לעשות כן כפי הענין והזמן ההוא.

ואחר זאת ההקדמה נאמר, כי כאשר נקהלו ישראל על משה ואהרן ובקשו <מהם>¹¹⁵ המים, אע"פ שלא בקשו אותם בדרך נכונה אבל בריב ובמסה, היתה התשובה הראויה להם להבטיחם על שאלתם ולומר להם: אל תיראו, כי לא ימית אתכם השם ואת מקניכם בצמא. הלא כלכל אתכם במן זה ארבעים שנה. והכה צור ויזובו מים ולא חסרתם דבר, לכן ביי אל תמרודו. ואחר כן, לגעור בהם ולכהות¹¹⁶ על המריבה,¹¹⁷ לא שירפו ידיהם ויבהלו להשיב. כי מתנאי הנביא מדת הגבורה,¹¹⁸ לא יחת ולא ישוב¹¹⁹ מפני כל, וכל שכן שני אלו הנביאים <הנכבדים>¹²⁰ אשר נשלמו במדות ובשכליות,¹²¹ ורעו את העם ארבעים שנה במדבר. והם, <ר"ל>¹²² משה ואהרן, לא תמצא שהשיבו להם שום דבר,¹²³ בהקהלם עליהם על דבר המים. אבל רפו ידיהם, ומן המערכה נסו, והלכו אל אהל מועד, <באמרו: ויבא משה ואהרן אל אהל מועד>¹²⁴ מפני הקהל.¹²⁵ ואמר א"ע: 'כדמות בורחים' (א"ע, במ' כ, ו). ויחסו העם <זה להם>¹²⁶ לחסרון גדול ומיעוט יכולת השם ית' לתת להם שאלתם, עד שנואשו ולא קוו אל יי, עד שבאה להם הנבואה וצוו לעשות מה שעשו, ר"ל להכות בסלע. כי לולי שהיה רצון השם להכות הסלע, למה אמר: קח את המטה (במ' כ, ח)? <אבל באמרו אליו: קח את המטה>¹²⁷ כאלו אמר לו: והך את הסלע. וכן תמצא במכת הדם, שאמר לו <השם>¹²⁸: קח (את) מטרך ונטה ידך (שמ' ז, יט), ר"ל שירמוז למים הרחוקים שיהפכו לדם מעת נטות ידו עליהם.¹²⁹ אבל לא תמצא שצוה שיכה מי היאור העומדים לפניו בביאור. ובשעת מעשה תמצא שאמר: ויעשו [כן] משה ואהרן כאשר צוה יי (שם, כ), ר"ל שנטו ידיהם, ורמזו אל המים הרחוקים; ואחרי כן: וירם – משה – במטה ויך את המים (שם). משה¹³⁰ לבדו הוא שהכה מי היאור העומדים לפניו, כי הבין אחר שצוה לקחת המטה, <צוה>¹³¹ להכות. וכן גם כן היה היוצא מאמרו: קח את המטה (במ' כ, ח) בדבר מי מריבה, ר"ל שמכלל צואת לקיחתו יוצא צואת הכאתו. ובהתמהמה משה ואהרן לעשות כל זה – ר"ל לכתם אל אהל מועד ונפילתם על פניהם והתפללם והגלות דבר השם אליהם – ארך הזמן, ונואשו ישראל,¹³² ונפרדו

¹¹⁴ בכ"י דה: ידיעת.

¹¹⁵ כך בכ"י דה; בכ"י אב ליתא.

¹¹⁶ בכ"י ב: ולהכות.

¹¹⁷ בכ"י ד: מי מריבה; בכ"י ה: דבר מי מריבה.

¹¹⁸ ראה מו"נ ב, לח.

¹¹⁹ בכ"י ב: ירא.

¹²⁰ כך בכ"י דה; בכ"י אב ליתא.

¹²¹ בכ"י דה: השכליות.

¹²² כך בכ"י בדה; בכ"י א ליתא.

¹²³ בכ"י ב: לא השיבו ולא תמצא להם תשובה שום דבר; בכ"י ד: לא תמצא דבר שהשיבו לעם; בכ"י ה: לא תמצא להם שהשיבו לעם דבר.

¹²⁴ כך בכ"י בדה; בכ"י א ליתא.

¹²⁵ ע"פ במ' כ, ו.

¹²⁶ כך בכ"י דה; בכ"י א: הזה; בכ"י ב: זה.

¹²⁷ כך בכ"י ה; בכ"י אבד ליתא.

¹²⁸ כך בכ"י דה; בכ"י אב ליתא.

¹²⁹ בכ"י ב ליתא.

¹³⁰ בכ"י ב: האחד.

¹³¹ כך בכ"י דה; בכ"י א כצאוה; בכ"י ב: שנצטוו.

¹³² בכ"י דה ליתא.

איש מעל אחיו ועמדו נבהלים ובאפס תקוה, ולא היה זה קדוש השם. ונצטרכו להקהילם ולאמר להם דבר השם, באמרו: ויקהילו משה ואהרן את הקהל (שם, י). וזהו שאמר להם השם: יען לא האמנתם בי להקדשני (שם, יב), ר"ל לא נשענתם בי ולא התחזקתם בי¹³³ להבטיח ישראל על שאלתם להראות קדושתו בעולם, כמו: וחללים רעים ונאמנים (דב' כח, נט), תמוש היתד התקועה במקום נאמן (יש' כב, כה), ר"ל חזק. אבל הלכתם ונסתרתם אל אהל מועד, כאלו עצה אבדה מכם ואין עזרתכם בכם, ולכן לא נקדשתי על ידיכם, וזהו: להקדישני במים לעיניהם (במ' כז, יד). על כן הושוו שניהם במרי, ¹³⁴ והיה ענשם מדה כנגד מדה, ר"ל כי כאשר לא נהגו בזה הנהגה נאותית,¹³⁵ נענשו שלא יהיו עוד¹³⁶ מנהיגים, וזהו אמרו: לכן לא תביאו (שם כ, יב). ועל זה נאמר: על אשר מעלתם בי (דב' לב, נא), ר"ל כי המעל >הוא<¹³⁷ שעשו¹³⁸ מה שאין ראוי לעשות, או שלא עשו¹³⁹ מה שראוי לעשות. אמנם אמרו: על אשר מריתם פי (במ' כ, כד), אשר יראה ממנו שלא קיימו דברי השם >ומצותו<¹⁴⁰ – פירושו כן לפי >המשך<¹⁴¹ הביאור.¹⁴² ונאמר, שאנחנו נצטוינו ללכת בדרכי השם, באמרו: והלכת בדרכיו (דב' כח, ט). ומדרכי השם, הויכוחים¹⁴³ והטענות הראויות והנאותות לפי העינים והזמנים, וכל שכן בדברים שתלוי בהם קדושת השם, כאמרו: לכו נא ונכחה >יאמר יי<¹⁴⁴ (יש' א, יח). אם כן, >הם<¹⁴⁵ השלמים ע"ה שלא עשו זה במקום הראוי מרו דבר השם בשגגה.¹⁴⁶ או נוכל לומר, כי אמרו: פי (שם, כד), >ר"ל<¹⁴⁷ דברי ורצוני,¹⁴⁸ כי רצונו הוא דברו,¹⁴⁹ וכאלו אמר: מריתם את >רצוני<,¹⁵⁰ שהיה מרצוני¹⁵¹ שישבו¹⁵² תשובה נצחית הראויה לפי השאלה, ולא עשו. ואמנם השתדל השם תחלה¹⁵³ לאמר להם מה שיעשו למלאת שאלת ישראל וטרפם, וטרם שיודיעם חטאם וענשם, כדי למהר לפרסם¹⁵⁴ יכלתו וגבורתו לישראל, ולא יתחלל שמו >בתוכם<¹⁵⁵ עוד. ואחר כן כהה¹⁵⁶ בם והודיעם חטאם¹⁵⁷ וגזר דינם. או נוכל לומר, כי: ויאמר יי [...] יען לא האמנתם בי (שם, יב), ר"ל וכבר אמר,

¹³³ בכ"י דה' להקדשני [...] בי' ליתא.

¹³⁴ בכ"י דה: בשגגה.

¹³⁵ בכ"י ב: טובה.

¹³⁶ בכ"י בדה ליתא.

¹³⁷ כך בכ"י בדה; בכ"י א: ההוא.

¹³⁸ בכ"י דה: שיעשו.

¹³⁹ בכ"י דה: יעשו.

¹⁴⁰ כך בכ"י דה; בכ"י אב ליתא.

¹⁴¹ כך בכ"י ז; בכ"י א: משך; בכ"י ב: נמשך; בכ"י דה: להמשכו.

¹⁴² בכ"י דה: לזה הפירוש.

¹⁴³ בכ"י דה: הנכוחים.

¹⁴⁴ כך בכ"י בדה; בכ"י א ליתא.

¹⁴⁵ כך בכ"י בדה; בכ"י א ליתא.

¹⁴⁶ כ"י א מוסיף כאן פירוש שמופיע גם להלן: או נוכל לומר כי ויאמר וכבר אמר ונאמר קודם אמרו קח את המטה.

¹⁴⁷ כך בכ"י דה; בכ"י אב ליתא.

¹⁴⁸ בכ"י דה ליתא.

¹⁴⁹ בכ"י דה: ודברו הוא רצונו.

¹⁵⁰ כך בכ"י בדה; בכ"י א: רצונו.

¹⁵¹ בכ"י דה: מרצוני.

¹⁵² בכ"י ב: שישבו.

¹⁵³ בכ"י ב ליתא.

¹⁵⁴ בכ"י דה: כדי להראות.

¹⁵⁵ כך בכ"י דה; בכ"י אב: עליהם. ואולי צ"ל: על ידם.

¹⁵⁶ בכ"י ב: יגער.

¹⁵⁷ כ"י דה מוסיפים: וענשם.

ונאמר קודם אמרו: קח את המטה (שם, ח). זהו הנראה לנו¹⁵⁸ בשגגת חטא משה ואהרן, לא שהם חטאו מה שנצטוו לעשות, ר"ל שהכו בלא מצות השם >או שלא דברו כאשר צוו, כי באמרו: המן הסלע הזה נוציא לכם מים (שם, י), אז קיימו מצות השם<,¹⁵⁹ ר"ל המן הסלע הזה נוציא לכם מים לולי דבר השם ומצותו אלינו?¹⁶⁰ אנחנו באים במצותו¹⁶¹ אליו. ועל כן¹⁶² נצטוו בלקיחת המטה כמו שבארנו. או נוכל לפרש, כי אמרו: ודברתם אל הסלע (שם, ח), ר"ל על הסלע,¹⁶³ >שהרי נמצא מלת 'אל' במקום 'על'<,¹⁶⁴ כמו:¹⁶⁵ ויך את הפלשתי אל מצחו (שמ"א יז, מט), וימליכהו אל >הגלעד ואל הגשורי<¹⁶⁶ (שמ"ב ב, ט), שר"ל על, וכן רבים. ור"ל¹⁶⁷ ודברתם אל העם בהיותכם על הסלע. וזהו אמרו: לעיניהם (במ', שם), ר"ל בדרך שישמעו, שהדבור אינו מיוחס לחוש הראות, רק לחוש השמע. ובעבור שהחמשה חושים מתחברים במקום אחד בחוש המשותף,¹⁶⁸ ימירו זה בזה, >כמו<:¹⁶⁹ וכל העם רואים את הקולות (שמ' כ, טו), ראו דבר יי (יר' ב, לא), ראה ריח בני (בר' כז, כז). וכן עשו¹⁷⁰ באמרם: המן הסלע הזה נוציא לכם מים. ולפי זאת הכוונה סרו כל הספקות הנופלות בשאר הפירושים לפי הנראה לנו.¹⁷¹ ונשוב לפרש¹⁷² דברי הא"ע.

(יד) **התלאה. פירשתיו.** בפרשת יתרו: 'צרה שילאה'¹⁷³ האדם לסבלה' (א"ע, שמ' יח, ח).

¹⁵⁸ בכ"י דה: אלי בביאור.

¹⁵⁹ כך בכ"י דה; בכ"י אב ליתא.

¹⁶⁰ בכ"י ב: עליהם; בכ"י דה: אשר.

¹⁶¹ בכ"י דה: בשמו.

¹⁶² בכ"י דה: ואחר כן.

¹⁶³ בכ"י דה 'או נוכל [...] הסלע' ליתא.

¹⁶⁴ כך בכ"י דה; בכ"י אב ליתא.

¹⁶⁵ בכ"י דה ליתא.

¹⁶⁶ כך בכ"י דה; בכ"י אב: הגשורי ואל הגלעדי. לשון המסורה: האשורי.

¹⁶⁷ בכ"י דה: וכן ר"ל.

¹⁶⁸ בכ"י דה 'בחוש המשותף' ליתא.

¹⁶⁹ כך בכ"י דה; בכ"י אב ליתא.

¹⁷⁰ בכ"י ב ליתא.

¹⁷¹ בכ"י ב: דעתינו.

¹⁷² בכ"י ב: ואשוב לפרש; בכ"י דה: אשוב לבאר.

¹⁷³ בכ"י ב: שלא יוכל.